

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 77 | 2023 | št. 1-2 (167) | str. 1–237

Josip Banič – Sebastiano Blancato, *The Agreement between the Patriarchate of Grado and the Patriarchate of Aquileia Regarding the Metropolitan Jurisdiction over Istrian Bishoprics (24th of July, 1180): New Critical Edition of the Charter* • Jaka Banfi, Jošt Helfenberški (Soteški) (ok. 1388–1458): krvnik Veronike Deseniške? • Aleksander Panjek, Črna leta in rdeče številke Ivana Černeta, župana v Tomaju sredi 18. stoletja: o dolžniško-upniških razmerjih na podeželju • Matic Batič, »Mislimo sicer nemško, čutimo nemško, a nikomur ne bomo zamerili njegovega drugačnega mišljenja«. Nemški goriški list Görzer Wochenblatt in njegova politična usmeritev • Matic Kristan, Anton Sovre med puško in kredo (1906–1929) • Denis Cerkenik, Kozaški korpus v službi nacistov s posebnim ozirom na obdobje delovanja v Operacijski coni Jadransko Primorje (1944–1945) • Goranka Kreačič, Miloš Štibler o sodobnikih: fragmenti iz dnevninskih zapisov

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 77 | 2022 | št. 1-2 (167) | str. 1–237

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in
navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 10. april 2023.

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2023: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBAS12X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafika d.o.o. – zanjo Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, maj 2023

Naklada: 500 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on April 10, 2023.

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2023): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBASIX

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, May 2023

Print Run: 500 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

Razprave – Studies

- Josip **Banić** – Sebastiano **Blancato**, The Agreement between the Patriarchate of Grado and the Patriarchate of Aquileia Regarding the Metropolitan Jurisdiction over Istrian Bishoprics (24th of July, 1180): New Critical Edition of the Charter8–37
Sporazum med gradeškim in oglejskim patriarhatom o metropolitanski jurisdikciji nad istrskimi škofijami (24. julij 1180): Nova kritična izdaja listine
- Jaka **Banfi**, Jošt Helfenberški (Soteški) (ok. 1388–1458):
krvnik Veronike Deseniške?38–59
Jobst of Helfenberg (c. 1388–1458):
Veronika of Desenice's executioner?
- Aleksander **Panjek**, Črna leta in rdeče številke Ivana Černeta, župana v Tomaju sredi 18. stoletja:
o dolžniško-upniških razmerjih na podeželju60–87
The black years and red numbers of Ivan Černe, mayor of Tomaj in the middle of the eighteenth century: rural debt and credit relations
- Matic **Batič**, »Mislimo sicer nemško, čutimo nemško, a nikomur ne bomo zamerili njegovega drugačnega mišljenja«. Nemški goriški list *Görzer Wochenblatt* in njegova politična usmeritev88–115
"We Think German, We Feel German, but We Will Not Blame Anyone for His Different Opinion": the German Newspaper *Görzer Wochenblatt* and Its Political Orientation
- Matic **Kristan**, Anton Sovre med puško in kredo (1906–1929)..... 116–148
Anton Sovre between Rifle and Chalk (1906–1929)
- Denis **Cerkvenik**, Kozaški korpus v službi nacistov s posebnim ozirom na obdobje delovanja v Operacijski coni Jadransko Primorje (1944-1945)..... 150–162
Cossack Corps in the Service of the Nazis with the special Regard on the Period in the Operational Zone Adriatic Littoral (1944–1945)

Goranka Kreačič , Miloš Štibler o sodobnikih: fragmenti iz dnevniških zapisov	164–191
Miloš Štibler about his contemporaries: fragments from his diary notes	

Zapisi – Notes

Armando Pitassio, Marco Dogo, inovativen pristop k sodobni zgodovini Balkana	194–211
Marco Dogo, an innovative approach to the modern history of the Balkans	

V spomin – In memoriam

Andrej Studen (Žarko Lazarevič)	214–218
Desanka Kovačević Kojić (Darja Mihelič)	219–221

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Leto 1941 na Slovenskem: vojna in okupacija (Špela Chomicki)	224–226
Dr. Albin Šmajd, Dnevnik in dosje 1941–1946, znanstveno-kritična izdaja (Renato Podberšič)	227–229
Marta Verginella, Ženske in meje med preteklostjo in koronavirusom (Urška Strle)	230–233

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis	234–237
Instructions for Authors	

Razprave

Goranka Kreačič

Miloš Štibler o sodobnikih: fragmenti iz dnevnških zapisov

GORANKA KREAČIČ, predmet. učit. svētnica v pokoju, SI-1352 Preserje, Jezero 34, , goranka.kreacic@guest.arnes.si, <https://orcid.org/0000-0003-0761-6505>

Miloš Štibler o sodobnikih: fragmenti iz dnevnških zapisov

Zgodovinski časopis, Ljubljana 77/2023 (167), št. 1–2, str. 164–191, cit. 60

1.01 izvirni znanstveni članek: jezik Sn. (En., Sn., En.)

Osnova za pričujoče besedilo so dnevniški zapisi Miloša Štiblerja, ki jih je Arhivu RS izročila njegova vnukinja Kamila Volčanšek. Štibler je v svojih dnevnih beležkah omenjal sodobnike, s katerimi se je srečeval v šestdesetih letih 20. stoletja. Nekateri med njimi so manj, drugi pa bolj znani, nekaterim namenja več, drugim malo manj besed. Med njimi srečujemo njegove sošolce iz mariborske klasične gimnazije s konca 19. in začetka 20. stoletja, politične somišljenike meščanske liberalne provenience ter osebe, s katerimi se je spoprijateljil šele kot upokojenec. Vsi po vrsti so zanimive osebnosti, vredne omembe, saj njihove življenjske poti, kdaj pa kdaj tudi tragične, povedo marsikaj o neki generaciji, ki je odrasčala pred prvo in dozorela med dvema svetovnima vojnoma.

Ključne besede: Miloš Štibler, Slavko Raič (Reich), Ignacij Fludernik, Josip Breznik, Josip Wester, Leopold Benko.

GORANKA KREAČIČ, retired subject teacher, counsellor, SI-1352 Preserje, Jezero 34, goranka.kreacic@guest.arnes.si, <https://orcid.org/0000-0003-0761-6505>

Historical Review, Ljubljana, Zgodovinski časopis, Ljubljana 77/2023 (167), No. 1–2, pp. 164–191, 60 notes

Language: Sn. (En., Sn., En.)

Miloš Štibler about his contemporaries: fragments from his diary notes

The basis for this article is the log records of Miloš Štibler, which were handed to the Archives of the Republic of Slovenia by his granddaughter Kamila Volčanšek. In his daily memoirs, Štibler mentioned contemporaries he encountered in the 1960s. Some of them are less, others are more famous, some are described in more, others in less words. Among them are his classmates from the late 19th and early 20th centuries, with shared similar political interests and of social liberal provenance as well as people he befriended only as a pensioner. All of them are interesting personalities worth mentioning, because their life paths, sometimes tragic. These records say a lot about a generation that grew up before the first and matured during two world wars.

Key words: Miloš Štibler, Slavko Raič (Reich), Ignacij Fludernik, Josip Breznik, Josip Wester, Leopold Benko.

Namesto uvoda: o Milošu Štiblerju

Miloš Štibler, obmejni Slovenec iz Dravske doline, maturant tedaj še nemške mariborske državne realne gimnazije, narodno-radikalni študent v Gradcu, potujoči učitelj Družbe sv. Cirila in Metoda, diplomant višje zadružne šole v Darmstadtu, neutrudni zadružnik in gledališčnik v Celju ter Kukovčev somišljenik v Narodni stranki za Štajersko (NSS), je leta 1919 odšel z Dunaja v Beograd kot Kukovčev namestnik. Že leta 1920, ko je Ivan Pucelj zasedel ministrski položaj, je postal njegov šef kabineta. Bolj kot politično somišljeništvo ju je družilo predvsem to, da se je Štibler poročil s Puceljevo hčerko. Ob tem je ves čas deloval tudi v zadružništvu. Takrat je imel priložnost dobro spoznati beograjsko politično ozadje. Ob nastopu šestojanuarske diktature se je oddaljil od Pucelja in umaknil v gospodarstvo ter bil do vojne vodja oddelka za zadružne kredite v Privredni banki in predsednik jugoslovanske Zveze nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev. Leta 1946 se je kot 63-letni upokojenec vrnil v Slovenijo oz. v Ljubljano. Čeprav nikoli ni bil socialist, kot mu je to nekoč pripomnil Dragotin Gustinčič, je bil kot zadružnik izrazito socialno čuteč. Prehod v novo državo, čeprav »ostanek« predvojnega liberalnega meščanstva, je doživel na neboleč način. Ne zato, ker je bil upokojenec, temveč zato, ker se je prilagodil novemu redu in je zato lahko še naprej neutrudno delal kot družbeno-politični delavec v pravem pomenu besede. Še vedno je bil s srcem in dušo zadružnik starega kova in mislil, da bo to v novem sistemu znova obudil. Ob tem je bil aktiven v upokojenski zvezi, pri graditvi prvih domov za starostnike v Ljubljani, v SZDL, bil predsednik mnogih upravnih ali nadzornih odborov, med drugim Zdravstvenega doma Bežigrad, bežigrajskega gasilskega društva, Društva upokojencev Bežigrad, stanovanjske zadruge, kulturno-prosvetnega društva Svoboda Bežigrad itd. Do 75. leta je nastopal v ljubiteljskih gledaliških društvih: od gimnazijskih let, ko je nastopal kot študent z gimnazijskimi sošolci Franjem Pahernikom, Francem Mravljakom in Ivanom Prekorškom preko ustanovitve samostojnega Dramatičnega društva v Celju skupaj s Prekorškom in Salmičem 1911, do delovanja v kulturnem društvu Ivan Cankar v Beogradu ter nazadnje v kulturno-prosvetnem društvu za Bežigradom.

Mnogi med njimi so bili prijatelji iz gimnazijskih dni, sodelavci iz časov narodno-radikalnega dijaštva, tisti, ki so bili, tako kot on, kakšno desetletje v Beogradu kot državni uslužbenci, poslanci Narodne skupščine in ki so se vrnil po vojni ali še prej. S tistimi, s katerimi se je znova srečeval, jih obiskoval ali so oni njega

obiskovali, so, denimo, Milan Mravlje in Rasto Pustoslemšek, poslanca Narodne skupščine Kraljevine Jugoslavije, social-demokrat Karel Kisovec, sodelavec še iz časov narodno-radikalnega dijaštva, Josip Breznik. Če tej beri dodamo še predvojnega krščanskega socialista Ernesta Vilfana, prijatelja iz »kvartopirskega« krožka, lahko ugotovimo, da je ta upokojenski krog pripadnikov predvojnih meščanskih strank z nekaj manjšimi izjemami dokaj mirno preživel svoja zadnja leta življenja.

Dnevniške beležke Miloša Štiblerja so neizčrpen vir zapisov o sodobnikih, ki jih je dnevno srečeval v mestu, se z njimi pogovarjal kar na cesti ali pa so se usedli in nato zasedeli v kakšni gostilni, kjer so »sejali«, kot pravi, vse do zaprtja. Če je prišel domov po polnoči, se je usedel za mizo in podrobno opisal dnevno-večerne doživljaje. Zapisoval pa je prav vse: od nadrobnega opisa jutranjega vremena do obnove prebranih knjig, od pogovorov z brivcem, obiskov sorodnikov in dogodkov v hiši Rovanovih, kjer je živel, zato se je bilo treba prebijati do bolj zanimivih delov tudi čez desetine strani. A je takrat trud poplačan, saj se pri marsikaterem opisu srečanj do solz nasmejimo ob čudaških upokojenskih razmišljanjih, šaljivih in pikrih komentarjih, ki kljub resnosti same tematike imajo v podtonu določeno dozo duhovitosti.

Tako 8. 12. 1956 denimo zapiše, da se je dalj časa pogovarjal s Karlom Kisovcem, ki je bil takrat blagajnik v podružnici Društva upokojencev Bežigrad. Kisovec je bil po prvi svetovni vojni v pokrajinskem načelstvu Socialistične stranke Jugoslavije in na kandidatni listi za narodnega poslanca. Štibler ga vedno znova omenja kot starega socialdemokrata iz Bernotove skupine.¹ Kisovec nato v pogovoru omeni, da je Bernot, ki je umrl leto prej, s poslednjo voljo določil, da se njegovo truplo izroči »medicinski visoki šoli v Ljubljani v učne svrhe«. Štibler nato zaključi njun pogovor: »Rekel sem Kisovcu, da tako želim storiti tudi jaz. On mi je odgovoril, da se je odločil spraviti skupaj društvo ljudi, ki bi ravnali tako s poslednjo voljo, kot je to storil Bernot. To pomeni, da bo isto storil tudi Kisovec. Rekel sem mu, da bom član tega društva.«

Nekaj mesecev pozneje (1. 3. 1957)² se ponovno srečata v Društvu upokojencev, saj Štiblerja zanima Kisovčevo mnenje o včerajšnjem občnem zboru Socialistične zveze, kjer sta bila oba zelo dejavna. Štiblerja začudi, da ga ni bilo, in Kisovec odgovori, da je bolan in da gre v bolnico: »Kakšna bolezen? Kar tri naenkrat. Ne pije, ne kadi, živi izredno zmerno, kljub temu prihaja huda ura. »Koliko si star?« »Rojen sem leta 1889.« »O, mladenič,«³ mu pravim. Obraz se mu kar razjasni pri mojem vzkliku. Kisovca imam rad. Stari socialdemokrat.⁴ Nekdaj je bil celo kandidat za poslanca. Bil je tudi leta 1909 na tivolski konferenci jugoslovanske

¹ Zvonimir Bernot, politik in publicist (1879–1955), je bil eden najpomembnejših slovenskih socialdemokratskih politikov.

² SI AS 2157, Štibler Miloš, 1835–2010. Vsi nadaljnji Štiblerjevi citati so iz njegovih omenjenih dnevniških beležk, ki so sedaj v Arhivu RS.

³ Štibler je bil rojen leta 1882.

⁴ Karl ali Karel Kisovec, železničar iz Ljubljane, je bil leta 1927 izvoljen v vodstvo JSDS (Jugoslovanska socialdemokratska stranka), za zveznega poslanca pa je kandidiral na socialistični listi.

socialne demokracije.⁵ Ta konferenca je izglasovala deklaracijo o združitvi vseh Jugoslovanov v eno državo.«

19. 3. 1958 pa zapiše: »Dopolne sem obiskal brivca, a nato raznašal plakate, parole in razglase za volitve. Nato sem delal tudi popoldne, na kar sem odšel na sejo upravnega odbora v Zdravstvenem domu. Ko grem po Staničevi ulici, me z nekega dvorišča nagovori star možakar:

»A ste Vi Jože?«

»Bil sem, sedaj pa nisem več.«

»Tudi naš stari cesar je bil Jožef,« pravi.

»Da, bil je Jožef in je imel veliko državo,« mu odgovorim.

»O, veliko, mogočno državo je imel cesar Franc Jožef,« potrjuje možakar.

»Pa jo je tudi zapravlil, tisto veliko mogočno državo,« ga podražim.

»Seveda, malo je eden na vrhu, malo pa drugi,« se v zadregi tolaži ta že precej redki ostanek nekdanjih avstrijskih vzgojencev.«

Dan pozneje je srečal znanca, upokojenca in se pogovarjata o »bližajočem se koncu«. Vendar optimistični upokojenec ob koncu neveselega pogovora pravi: »Jaz sem zopet dober za tri leta!« »Kako to?« ga pobaram. On pa: »Pravkar mi je ljudska milica,« včasih smo rekli policija, »podaljšala veljavnost osebne izkaznice za tri leta. Imam torej črno na belem,« se je zakrohotal in odkorakal.

Ko je bil Štibler pri brivcu, pa некоč pade tudi beseda o Rusih: »Brivec je dejal, da Rusov ne mara in da je že sit, če sliši besedo Rus. Jaz molčim, on pa po svoje naprej, kako je v Rusiji slabo, kakšni so in ne vem kaj še. Pa mu pravim: »Pa kaj se tako jeziš na svoje pradede?« »Na katere pradede?« »Na Ruse vendar. Saj so Slovenci prišli iz Rusije!«

Enkrat pa je srečal Rasta Pustoslemška (16. 7. 1957)⁶ in zapiše, da se dobro spominja njegove novinarske dobe, zlasti poročila o sestanku z Izo Boljetincem, po balkanskih vojnah.⁷ Temo sta obnovila in Štiblerja čudi, da tokrat Pustoslemšek govori drugače, kot je pred leti pisal v Slovenskem narodu. Domenita se, da se bosta naslednjič o tem bolj detajlno pogovorila, vendar Štibler dvomi, da mu bo hotel Pustoslemšek povedati kaj več in dodaja: »Saj tako ukazuje svetovno znana kranjska fovšija. Dežela Kranjska je imela namreč že od nekdaj samo dve svetovno znani stvari: kranjsko klobaso in – kranjsko fovšijo!!!«

Štibler je poznal tudi Milana Stojadinovića, predsednika vlade v stari Jugoslaviji, ki naj bi po Štiblerjevem mnenju hotel posnemati Hitlerja in se je pripravljajal za jugoslovanskega vodjo, »dasiravno je bil med takratnimi capini v Beogradu najpametnejši«. Nato piše dalje: »Vodja se izgovarja v srbsčini »vođa«. Spominjam se nekega njegovega nastopa na beograjskih ulicah. Odšel je po mestu z velikim spremstvom, a njegovi ljudje so zbrali na ulicah in klicali; »vođa, vođa!«. Klicali so: vo-đa, vo-đa, vo-đa, tako, da se je lahko slišalo tudi kot đa-vo, đa-vo, kar po-

⁵ Prva jugoslovanska socialnodemokratska konferenca je bila 21.–22. novembra 1909 v Ljubljani, kjer je bila sprejeta t. i. *tivolska resolucija*.

⁶ Rasto Pustoslemšek (1875–1960), časnikar in politik.

⁷ Isa Boljetinac (alb. Isa Boletini, pravo ime Isa Šalja (1864–1916)), albanski borec za neodvisnost in vodja upora proti Turčiji, Srbiji in Črni gori.

meni v slovenščini hudič. Zaradi tega je bilo med Beograjčani mnogo smeha. Pred Hitlerjevim napadom na Beograd je bil pregnan iz mesta. Odpeljali so ga Angleži na neki svoj otok. A sedaj živi v Buenos Airesu. Izdaja gospodarski tednik, ki ga baje čita vsa Latinska Amerika. On sam pa je bil celo profesor na neki visoki šoli v Buenos Airesu. Je osebni prijatelj sedanjega predsednika republike Argentine, ki ga je hotel spraviti celo v vlado, kar pa je Stojadinović odklonil. Pač pa je stalen predsednikov svetovalec.

Napram Jugoslaviji je baje Stojadinović zelo korekten. To se najlepše vidi na njegovem tedniku, kjer baje poroča o Jugoslaviji zelo lepo, korektno. Priznava veliki napredek naše države in pravi: »Tudi mi smo svoj čas že mislili na tak razvoj.«

Enkrat je Štibler napisal pismo v Pavliho, humoristični tednik, ki ga je z veseljem bral in kdaj pa kdaj zanj tudi kaj napisal. Tokrat je pisal uredništvu, ker je Zlatoust, stalni sodelavec Pavlihe, imel neke težave z bralci: »V predzadnji številki odpira »plebiscit« o sebi. Nekdo mu je baje dejal, da njegovih stvari v »Pavlihi« nihče ne bere in naj zato gre »na dopust«. Zlatoust želi, da čitatelji sami povedo svoje mnenje. Jaz sem napisal tako-le:

Za Zlatoustov plebiscit

Ne žagaj Zlatoust!
Pri miru pust' dopust!
Še marsikatero žagaj,
zavistnežem pomagaj,
da kmalu se solit
gredo k hudiču v rit!

Star prijatelj »Pavlihe«,
Ljubljana 18. 9. 1961

Štibler piše v januarju 1963 o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti, kar je 60 let pozneje še vedno zanimivo branje:

»Šest držav (Francija, Zahodna Nemčija, Italija, Nizozemska, Belgija in Luksemburg) je ustanovilo Evropsko gospodarsko skupnost. Poprej so zahodnoevropske države segle prav po vsem svetu in ga spremenile v svoje kolonije, kjer so brez najmanjšega usmiljenja ropale in strahotno bogatele. Toda kot vsaka hudobija prej ali slej mine, tako neverjetno naglo so v 20. stoletju izgubljali kolonije. Za zapadno Evropo je to bil izredno hud gospodarski udarec. Proti težkim posledicam tega udarca si hočejo pomagati z Evropsko gospodarsko skupnostjo. Dejansko pomeni to združitev gospodarstev šestih držav, ki so dejansko zelo razvite in bo zato skupnost predstavljala veliko gospodarsko moč v svetu.

Zgodilo se je, da želi tudi Anglija postati enakopraven član te skupnosti, a proti tem se z vsemi silami bori Francija. Nemčija je na vsak način tudi proti Angliji, toda ker Amerika želi, da bi Evropska gospodarska skupnost (EGS) sprejela Anglijo, si Nemčija zaradi Amerike ne upa nasprotovati. In ji tudi ni treba, ker po njihovih pravilih zadostuje, če samo Francija nasprotuje. Ta borba traja že petnajst

mesecev, a Francija niti najmanj ne popušča. Po današnjem stanju je skoraj gotovo, da Anglija ne bo sprejeta. Če bo tako, tedaj bodo posledice vsekakor zelo zanimive in za nadaljnji razvoj evropske politike pomembne.«

Teden dni pozneje nadaljuje: »Boj Angležev za njihovo vključitev v Evropsko gospodarsko skupnost še ni končan. Zakaj se Angleži tako borijo za vključitev? Pač zaradi svojega nevšečnega gospodarskega položaja. V začetku tega stoletja so bili najmočnejši v vsem svetu. Ves svet je pred njimi trepetal in bil od njih več ali manj odvisen. Toda v nekaj desetletjih se je vse spremenilo. Kolonije, ki so dajale Angliji strahotno bogastvo, so postale neodvisne. Nove, velike moči so nastale v svetu, predvsem Združene države Amerike in Rusija. Posebno Združene države Amerike vladajo gospodarsko povsod v svetu. Angleška industrija navzlic nenehnemu letnemu naraščanju proizvodnje nazaduje, saj narašča proizvodnja drugod mnogo hitreje. A najbolj trpi angleška trgovina.

Francija je najhujši nasprotnik angleški priključitvi v Evropsko skupnost. Ta dežela namreč upa, da bo v novi skupnosti njej pripadla vodilna vloga. Najbrž pa Francija tako ravna vsaj malo tudi iz maščevalnosti, saj je pred stoletji ona bila glavna politična in gospodarska moč svetu, a jo je s tega položaja najbolj spodrinila ravno Anglija.

Nemška politika v tem vprašanju je prav hinavska. Nemcem gotovo zelo ugaja francoski odpor proti vključitvi Anglije, ker tudi ona sama upa, da bo sčasoma

Slika 1: Miloš Štibler v šestdesetih letih 20. stoletja, v času, ko je pisal svoje dnevniške beležke. Iz družinskega albuma njegove vnukinje Kamile Volčanšek.

zagospodarila v novi Evropski gospodarski skupnosti. Toda navzlic temu si ne upa odprto nastopiti proti Angliji. Boji se namreč zamere z Ameriko. Nemčija se zaradi nerazumljivega francosko-nemškega bratenja tudi Franciji ne mara zameriti, zato je pripravila nekakšen kompromisni predlog za vključitev Anglije. Torej niti odločno proti Angležem, vendar tudi ne odločno za vključitev v EGS. Preprosta zvijačnost, ki jo je lahko takoj prepoznati.«

V Štiblerjevih zapisih je mogoče brati veliko o njegovih prizadevanjih za ustanovitve različnih kulturnih ustanov, poimenovanja ulic po znanih Pohorcih itd.

Leta 1965 piše, kako pogrša muzejsko ustanovo za njegovo ljubo Pohorje: »Spadala bi vsekakor v Ruše! Že zaradi prebivalstva tega kraja. Ruše so znane po tem, da je tam že pred stoletji bila gimnazija. Material, ki ga je zbral in objavil rušenski zgodovinar Josip Mravljak, dokazuje, da je iz pohorskega Podravja bilo v ruški gimnaziji mnogo dijakov. Znane so tudi ruške gledališke igre v 17. stoletju. To so bile pač prve gledališke predstave štajerskih Slovencev. V novejši dobi pripada Rušanom vodilna vloga v težki borbi za narodni obstanek Slovencev v pohorskem Podravju. V tej zvezi so Rušani prvi organizirali tudi delo za planinski turizem na Pohorju. In ravno ako so nosili Rušani največje breme tudi v slavnem pohorskem bataljonu, ki je v težki borbi za domovino padel na Pohorju blizu Ruš dne 8. 1. 1943. K vsemu temu so Ruše tudi največje gospodarsko središče. Pa še vse ostalo trpljenje zavednih Rušanov posebno med prvo in med drugo svetovno vojno! Gradiva za muzej ogromno. Kako to, da se v Rušah še nihče ni našel, da bi se lotil organiziranega takega prepotrebnege krajevnega muzeja? Moram o stvari razmisliti in potem napišem pismo ali Janku Glazerju, pesniku in ruškemu rojaku, ali pa Josipu Tušanu, agronomu, v službi pri tovarni dušika v Rušah.«

Kljub množici zanimivih Štiblerjevih zapisov o svetovnih dogodkih, osebnih doživljajih, občudovanja vredni družbeni angažiranosti in o množici sodobnikov smo izbrali za pričujoči članek danes neznane, a zato nič manj zanimive osebnosti, pripadnike neke generacije, ki jih je tako ali drugače zaznamovalo burno 20. stoletje, v katerem so živeli in delovali. To so: Slavko Raič in Ignacij Fludernik, sošolca iz gimnazije, klasična filologa in germanista; Josip Breznik, tesen Žerjavov sodelavec, ter še en klasični filolog, Josip Wester, in filozof, dr. Leopold Benko.

Slavko Raič (Reich)

(Gomilsko pri Celju, 25. 4. 1883–Ljubljana, 7. 12. 1967)

Dolenjski biografski leksikon omenja Raiča v kratkem sestavku, kjer piše, da je študiral latinščino in grščino in da se je med službovanjem izven Slovenije usposobil za poučevanje srbohrvaščine ter napisal tudi srbohrvaško čitanko. Štibler zapiše 14. 10. 1956 v svojem značilnem slogu nekoliko več o službovanju svojega sošolca »izven Slovenije«:

»Včeraj sem omenil profesorja Raiča. Še za časa stare Avstrije je po končani šoli odšel službovat v Bosno. V to deželo je šlo tista leta precej Slovencev. Kakor je znano, je Avstrija, cesarstvo Habsburgovcev, bilo že od leta 1867 razdeljeno na dva dela: na

Avstrijo z glavnim mestom Dunajem in na Madžarsko z glavnim mestom Budimpešto. To sta bili dve državi s skupnim vladarjem – personalna unija. Slovenci brez Prekmurja smo spadali pod Dunaj, istotako Istra in Dalmacija. Hrvaška – Slavonija je spadala pod Budimpešto. Bosno in Hercegovino je cesar dobil šele leta 1878 in je bila skupna last Avstrije in Madžarske. Komandirali so torej v tej deželi Bosni skupno Nemci in Madžari. Tako so prihajali tja uradniki iz Avstrije in Madžarske. Za Slovence je to bilo lažje zato, ker so se lahko privadili srbohrvaškemu jeziku bosanskega prebivalstva. Raič je torej po končani šoli odšel takoj v Bosno in je tam ostal do razpada stare Avstrije. Ko je nastala Jugoslavija, smo se seveda takoj zanimali, kako so se naši ljudje za časa avstrijskega cesarstva v Bosni obnašali v političnem pogledu. Vladajoči Madžari in Nemci so namreč od tja poslanih uradnikov zahtevali, da podpirajo nemško-madžarsko politiko. Na čast našim ljudem mora biti povedano, da so v tem pogledu skoraj vsi ostali pošteni Jugoslovani in v političnem pogledu niso pihali v nemško-madžarski rog, marveč so, kjerkoli je bilo mogoče pomagali jugoslovansko mislečim Srbom in Hrvatom. Tudi o profesorju Raiču so Srbi in Hrvati po letu 1918, torej po rojstvu Jugoslavije govorili le pohvalno.«

Slavko Reich se je po Štiblerjevem pisanju preimenoval v Raič neznano kdaj, gotovo to ni bilo že v gimnaziji, ko so se takrat preimenovali drugi sošolci, denimo Štibler iz Mihaela v Miloša, Fludernik iz Ignacija v Ognjeslava itd. Znani slovenski profesor Emilijan Lilek, ki je v BiH služboval od leta 1884 do 1902, je zapisal v celjski Novi dobi sestavek o slovenskih šolnikih v Bosni in Hercegovini za časa avstro-ogrskega »gospodstva« od 6. novembra 1879 do 31. oktobra 1918 in za časa jugoslovanske vlade od 1. novembra 1918 do 1929.⁸

Slavko Raič, ki je tu omenjen še vedno kot Reich, je poučeval latinščino in grščino na takratni veliki gimnaziji v Mostarju od 1910 do 1914 in nato od 1925 do 1929 na mali realni gimnaziji ter na veliki realki (pozneje 2. gimnazija) v Sarajevu. Lilekov zapis je gotovo nepopoln, saj je Raič gotovo bil v Bosni tudi v vmesnem času. Potrdilo o tem smo dobili, ko smo zasledili, da je Raič poučeval nemščino od 1913 do 1916 tudi na srednji gradbeni šoli v Sarajevu.⁹ To pomeni, da je poučeval občasno tudi na več šolah hkrati, kar lahko zasledimo tudi pri Lileku, ko omenja, da je Raič po potrebi poučeval tudi na ženski gimnaziji v Sarajevu med prvo svetovno vojno.

Ko Štibler omenja Raičevo pokončno narodnostno držo, kaže omeniti tudi njegovo udejstvovanje izven službe. V Sarajevu je namreč deloval od leta 1910 *Slovenski klub*, v katerem so od začetka delovali le akademsko izobraženi (zdravniki, profesorji, pravniki, inženirji) Slovenci, ki jih je avstrijska oblast pošiljala v novi sestavi monarhije vse od leta 1878, bolj množično pa od leta 1908.

Med vojno klub sicer ni deloval, saj so mnogi med člani bili vpoklicani v vojsko. Takoj po vojni, v času, ko se je ustanavljala nova država, Kraljevina SHS, je bila decembra 1918 sklicana skupščina *Slovenskega kluba*, kjer so izbirali nov upravni odbor. Za predsednika kluba so izvolili Slavka Raiča (še vedno je Reich).¹⁰ Klub je imel pester program, saj so imeli dramsko sekcijo, uspešen pevski zbor in so redno prirejali koncerte in gledališke predstave slovenskih gostujočih ustanov.

⁸ Lilek, Slovenski šolniki v Bosni, 9. 1. 1933, str. 3.

⁹ Demir, *Monografija 120 godina*, str. 19.

¹⁰ Koštić, »Naša misel«, 1917.

Za časa njegovega predsednikovanja *Slovenskemu klubu* je leta 1919 na enem od vsakomesečnih sestankov kluba neki član kluba Ivančič predlagal, da se delovanje kluba razpusti, saj za to ni več potrebe, ker naj bi bili Slovenci »nacionalno in državno zedinjeni« s preostalimi narodi v Jugoslaviji. Ta predlog je bil »energično in enoglasno zavrnjen«.¹¹

Že čez nekaj mesecev je bil Raič premeščen v Celje, kjer je ostal nekaj let. Leta 1927 so ga premestili v Ljubljano, kjer je poučeval na tretji realni gimnaziji (danes Gimnazija Bežigrad). Dve leti pozneje je izdal srbsko-hrvatsko čitanko za nižje razrede osnovnih šol. Takrat se ne piše več Reich.¹² Od leta 1937 do upokojitve leta 1947 je poučeval na ljubljanski klasični gimnaziji (danes Šubičeva gimnazija).¹³

Štibler omenja v svojih dnevniških zapisih Raiča tudi 13. 10. 1956, ko je že uveljavljeni strokovnjak na področju čebelarstva v Ljubljani in na Slovenskem. Prvi Raičev zapis področja čebelarstva datira še v leto 1934, ko je napisal življenjepis znanega čebelarja Antona Janše.¹⁴

»Ko sem se vračal od Kristana,¹⁵ mi pride nasproti profesor Slavko Raič. Nekaj let sva bila sošolca v mariborski gimnaziji, toda takrat se je pisal Rajh. Raič je že v pokoju in se mnogo bavi s čebelarstvom. Povedal mi je, da je pravkar izšla iz tiska velika knjiga o čebelarstvu.¹⁶ Pisatelj je menda osem ali deset, on je med njimi in je tudi v uredniškem odboru. Takoj me je odpeljal v pisarno Čebelarskega društva, da vidim knjigo. Obsega 28 pol in ima mnogo slik. Škoda, da niso slike v barvah. Knjiga obravnava teoretični del. Sledil bo drugi, praktični del. Knjiga je natisnjena v 3500 izvodih in bo gotovo desetletja koristno služila.«

Dve leti pozneje (10. oktober 1958) ga je znova srečal v mestu:

»Blago sonce me je zopet zvabilo na ulico. Šel sem do mlečne restavracije. Najpoprej sem srečal profesorja Rajiča. Nekaj let sva bila skupaj v gimnaziji. Takrat se je pisal Rajh. Ne vem več, ali je zaostal v kakšnem razredu ali se je prepisal na drugo gimnazijo.¹⁷ Pri maturitetnem izpitu nisva bila skupaj. Študiral je slavistiko in služboval v Bosni. Kdaj je postal Rajič, ne vem. Bil pa je tudi kot Rajh zaveden Slovenec, še za časa cesarja Franca Jožefa.«

¹¹ Isto.

¹² Raič, *Srbsko-hrvaška čitanka*, 1929.

¹³ Četrta stran *trikotnika*, str. 65, 66.

¹⁴ Raič, Anton Janša: njegovo življenje.

¹⁵ Anton Cvetko Kristan, sin Antona Kristana, znanega slovenskega socialdemokratskega politika med dvema svetovnima vojnama. Štibler je Cvetka Kristana pogosto obiskoval, saj je slednji deloval na Glavni zadružni zvezi Slovenije.

¹⁶ Bukovec, *Sodobno čebelarstvo*, 1955.

¹⁷ Dolenjski biografski slovar omenja, da je Raič naredil zadnje tri razrede in maturiral leta 1904 v Novem mestu. Toda v *Jahres-Bericht des k.k Staats-Gymnasium in Marburg, 1900* piše, da Raiča ni bilo več v 5. razredu (danes je to prvi letnik gimnazije) v mariborski gimnaziji. Omenjeni pa so vsi sošolci, ki jih Štibler navaja kot najboljše prijatelje v razredu s 55 učenci in zapisanimi kot Ignaz Fludernik, Franz Mravljak, Johann Prekoršek, Mihael Štibler.

Dalje sledi zapis, v katerem ugotovimo, da je bil Raič po vrnitvi iz Bosne dejaven tudi v *Nabavljalni zadrugi državnih uslužbencev v Ljubljani*, kjer je bil član upravnega odbora. Štibler je bil takrat v Beogradu predsednik *Zveze nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev Jugoslavije*. Raič se mu pritožuje nad slabo kvaliteto moko, ki jo Zveza pošilja po državi:¹⁸

»Med prvo in drugo svetovno vojno sem ga našel v Ljubljani med zadrugarji. Bil je v upravnem (ali nadzornem) odboru Nabavljalne zadruge državnih nameščencev v Ljubljani, katerem je takrat predsedoval sodnik Žigon, ki je kot zadrugar užival velik ugled. Rajiča pa se od takrat spominjam kot večnega kritika. Nič mu ni bilo prav, karkoli je prišlo iz Zveze nabavljalnih zadrug v Beogradu. Zveza je tudi imela v Vojvodini dva mlina, da je svoje zadruge oskrbovala z moko. Spominjam se, da sem nekoč prišel iz Beograda v Ljubljano. Ko sem vstopil v pisarno Nabavljalne zadruge, se je tam ravno nahajal tudi profesor Rajič. Takoj me je napadel, češ, da je Zveza poslala zelo slabo moko, zanič moko. Poznal sem profesorjevo godrnjavost in sem se mirno zanimal, zakaj moka ni dobra. Rajič je začel pripovedovati, da je nihče ne mara oz., da jo vsi potrošniki obsojajo. A prav takrat, ko je ognjevitno branil svoje mnenje, je stopil neki član upravnega odbora v pisarno. Seveda ni vedel, o čem razpravlja z Rajičem in ko me je zagledal, je naglo stopil k meni, me krepko pozdravil ter takoj začel pripovedovati, da so prejeli od Zveze odlično moko in da so gospodinje zelo zadovoljne. Pogledal sem Rajiča, ki se mu je obraz še bolj skisal in samo sem prasn timer v smeh, na kar se je končno pridušil še Rajič.«

Nato nadaljuje z Raičevim kritično-pesimističnim pogledom na razmere okoli sebe in na svoj upokojenski konjček:

»Po drugi svetovni vojni je Rajič le še vnet čebelar. Tudi danes sem ga vprašal za čebele. »Zanič, zanič, vse bo propadlo,« je začel tarnati, kot je to storil poprej vselej, kadarkoli sem ga vprašal za njegovo čebelarstvo in kot redno odgovarja vsaj velika večina mestnih (»gosposkih«) čebelarjev. Nikdar se mi še nobeden ni pohvalil s svojo čebelarno. Vedno tarnajo, a od vseh teh nobenega nisem našel, da bi bil čebelarstvo opustil. Tarnajo, a z delom vseeno nadaljujejo. Zakaj neki tako delajo?«

Ignacij Fludernik

(Ljubno ob Savinji, 1884–Innsbruck, 1973)

V mariborski gimnaziji je imel Štibler še enega sošolca, Ignaca Fludernika,¹⁹ ki ga omenja, da je bil med tistimi, ki so se iz domoljubja preimenovali. Ob tem velja omeniti, da je to preimenovanje v bistvu prevod latinskega imena Ignacij (*ignis* – *ogenj*), kot je to bila navada že več kot pol stoletja poprej pri pripadnikih ilirskega gibanja, ki se je prejelo predvsem na Hrvaškem. Tudi znani ilirski (hrvaški)

¹⁸ Zveza nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev v Beogradu je mlela moko v svojih dveh lastnih mlinih v vojvodinskih naseljih Ada in Mol v severnem Banatu. Desetletnica Saveza nabavljalnih zadrug, *Mariborski Večernik* »Jutra«, 29. maj 1931, str. 2.

¹⁹ Čeprav je bil Ignac Fludernik dve leti mlajši od svojih prijateljev in sošolcev, jih viri omenjajo, da so hodili v isti razred (glej opombo 14).

skladatelj in Fludernikov soimenjak Ignacij Fux je prevedel svoje ime in priimek v Vatroslav Lisinski (*Ignis – hrv. vatra, oganj*), da ne omenjamo našega Jakoba Frasa oz. Stanka Vraza in drugega znanega ilirskega skladatelja in pravnika slovenskega rodu, Ferdinanda Wiesnerja, ki je danes znan samo kot Ferdo Livadić.²⁰

»Imel pa sem v višji gimnaziji v Mariboru sošolca, ki se je, tudi kot profesor v Bosni, drugače obnašal. To je bil Ignac Fludernik, doma iz čisto slovenskega kraja, Ljubno v gornji Savinjski dolini. V nižji tako imenovani slovenski gimnaziji je bil v Celju, a višjo je zdelal v Mariboru, leta 1903 je maturiral. Bila je to doba hudih narodnostnih bojev v Avstriji. Po velikih krajih, kot je bil nemškutarski Maribor, se je razvila predvsem pri mladih ljudeh posebno močna narodna zavednost. Najboljši prijatelji v mojem razredu smo bili Fludernik, potem Ivan Prekoršek, Mravljak Franc in jaz, ker smo vsi bili narodno zelo vneti. Fludernik se je tudi sam preimenoval iz Ignacija v Ognjeslava, jaz pa iz Mihaela v Miloša.²¹ Takšni smo bili v vsem, ko smo zapuščali mariborsko gimnazijo.«

Čeprav naj bi se Ignacij preimenoval v Ognjeslava že v gimnaziji, pa ga srečamo v družbi s Slavkom Raičem kot gimnazijskega profesorja v Bosni in Hercegovini s starim imenom Ignacij. Štibler zapiše 14. oktobra 1956, da v Bosni ni bil narodno zaveden kot Raič.

Ignacij Fludernik naj bi v Bosni preživel polnih 18 let (od 1909 do 1927). Sprva je poučeval na ženski gimnaziji, nato s sošolcem Slavkom Raičem na veliki realki v Sarajevu, ki je bila leta 1922 preimenovana v 2. gimnazijo. Eno leto naj bi po Lileku poučeval tudi v Gazi Husrevbegovi medresi.²²

Med drugim je poučeval nemščino na gradbeni šoli (1910–1912), preden ga je zamenjal Slavko Raič (zapisan kot Reich).²³ Med Fludernikovimi (in Raičevimi) sodelavci je mogoče opaziti večje število slovenskih šolnikov, ki so prav tako prišli v Bosno kot c.(esarjevi) in kr.(aljevi) profesorji, kot so Viktor Paternoster, Fran Kadunc, dr. Janko Kotnik, če naštejemo le nekatere. Poleg Slovencev so na sarajevskih in v drugih mestih poučevali tudi profesorji iz drugih predelov monarhije (Čehi, Nemci, Hrvati) in tako zasledimo, da je bil Fludernikov kolega na gradbeni šoli znani arhitekt Josip Vancaš, ki ga tudi v Sloveniji dobro poznamo, saj je njegov opus kar zajeten (omenimo le najbolj znane: Grand hotel Union ter Mestna hranilnica in Ljudska posojilnica v Ljubljani).

²⁰ O tem, zakaj Ferdo Wiesner oz. Livadić ni prevedel poleg priimka tudi svojega imena, obstaja zanimiva anekdota: vsi prijatelji, ki so to naredili, so ga prepričevali, da mora prevesti tudi ime. Ferdo se je trmasto branil in ni hotel popustiti. Ostal je Ferdo, z našim skromnim pripisom, da je imel prav, saj so prihajale v narodni vnemi nekatere zahteve že do absurda. Če bi to naredil, bi bil Konjeslav! Etimološki izvor osebnega imena Ferdinand izhaja namreč iz nemškega *das Pferd – konj*.

²¹ Štiblerjeva zgodba o preimenovanju iz Mihaela v Miloša je drugačna. To je bilo res preimenovanje in o tem je napisal zanimivo zgodbo, ki smo jo vključili v članek: Kreačič, Miloš Štibler, 2016, št. 2.

²² Lilek, Slovenski šolniki v Bosni, *Nova doba*, 9. 1. 1933, str. 3.

²³ Demir, *Monografija 120 godina*, 2009, str. 19. Avtor je pomotoma zapisal, da je bil Fludernik na tej šoli od leta 1900, kar ni mogoče, saj je šele leta 1903 maturiral na mariborski gimnaziji.

Emilijan Lilek omenja Fludernika za nazivom *dr.* tako kot Janka Kotnika. Štibler pa omenja, da je naredil neko visoko šolo in da ni študiral v Gradcu ali na Dunaju oz. v Pragi, kamor so odhajali slovenski študentje. Vendar se je Štibler nekoliko zmotil. Ignacij Fludernik je bil študent Karlove univerze v Pragi, še vedno je bil Ognjeslav in zdi se, da je bil še vedno narodno zaveden. *Omladina*, glasilo narodno-radikalnega dijaštva, ki jo je v tem času med drugimi urejal tudi Josip Breznik, pozdravlja dogodek, ko so marca 1906 narodno-radikalni študentje izstopili iz Ilirije, akademskega društva slovenskih študentov v Pragi, ker z »ljudmi savanske kakovosti skupno delo ni mogoče«, in se v začetku priključili češki študentski zvezi »Svaza češkoslovanskega *studentstva*«. ²⁴ Ko so bili uradni postopki registriranja novega društva končani, je v Pragi vzniknila *Adria*, akademsko društvo slovenskih narodno-radikalnih študentov. Že 8. maja 1906 je potekal ustanovni občni zbor, kjer so izvolili upravljalni odbor. Društvo je očitno že od začetka poskrbelo za zgledno število knjig, saj so Fludernika izvolili za društvenega knjižničarja, ki je tu zapisan še kot Ognjeslav. ²⁵ V Bosni se omenja kot profesor nemščine tako kot Raič, ki je očitno poleg klasičnih jezikov študiral tudi nemščino. Oba sta poučevala nemščino tudi na srednji gradbeni šoli v Sarajevu. ²⁶

Štibler po gimnaziji ni imel več stikov s Fludernikom in je zato bil slabše obveščen. Istočasno, ko je potekala zgodba okoli ustanovitve *Adrie*, se je dogajala neka druga zgodba, ki ji je vredno nameniti nekaj besed, saj nam med drugim pokaže, da sta bila sošolca takrat še v istih vrstah. Predvsem pa nam plastično opiše dogajanja v času, ko izginja slogaštvo v vrstah *Družbe sv. Cirila in Metoda* (DCM).

V začetku marca 1906, torej prav v istem času, ko so narodno-radikalni slovenski študentje, med njimi tudi Ignacij oz. Ognjeslav Fludernik, v Pragi ustanovili *Adrio*, so narodno-radikalni študentje v Gradcu prav tako ustanovili svoje društvo *Tabor*. Bili pa so še člani akademskih podružnic *Družbe sv. Cirila in Metoda* (DCM), skupaj z »roženkranc in sablja« akademskimi društvi *Zarja in Triglav*. Čeprav so narodno-radikalni študentje spoznali »vse neizprosno sovraštvo združene triglavansko-zarjanske breznačelne klike«, so sklicali letni občni zbor akademske podružnice DCM. ²⁷ Takrat so volili novo vodstvo in *omnipresente* Miloš Štibler ²⁸ je bil izvoljen za predsednika z 19 glasovi večine. *Omladina* dalje piše, da »jeza in sovraštvo« članov *Triglava* in *Zarje* ni poznalo nobenih meja, in ko je novoizvoljeni predsednik prevzel svoje mesto s taborjanskim trakom na prsih, se je začelo divje kričanje. Toda to ni bilo vse. Štibler je zasukal trak tako, da se je videla le slovenska trobojnica. »Kakor tolpa nemških *buršev* so se zaganjali Triglavani v

²⁴ *Omladina*, 1906/07, str. 11.

²⁵ Društvene vesti in zabave, *Edinost*, 13. maj 1906, str. 6.

²⁶ Demir, *Monografija 120 godina*, 2009, str. 19.

²⁷ *Omladina*, 1906/07, str. 11, 12.

²⁸ Miloš Štibler v svojih dnevniških zapisih ni nikjer zapisal, da je kdaj študiral v Gradcu. Omenja le, da je kakšno leto študiral na Dunaju slovenščino in zgodovino, a je študij moral opustiti zaradi gmotnih razmer. Oče je pri delu utonil v Dravi, mati se je poročila v drugo, prihajali so novi otroci, tako da je razumljivo, da je nato z zadržno štipendijo končal višješolski študij v Darmstadtu.

slovensko trobojnico»²⁹ in Štiblerju, kot novoizvoljenemu predsedniku, ni ostalo nič drugega, kot da zaključi zborovanje.

Zgodba se s tem še ni zaključila, saj je Štibler moral sklicati na zahtevo petine članov društva izredni občni zbor.³⁰ Člani *Triglava* in *Zarje* so zahtevali nove volitve in so pripeljali vse, kar »se je dalo dobiti dijaštva (študentov op. av.) v različnih kavarnah in gostilnah: stare že davno absolvirane gospode doktorje, uradnike, osivele študente, ki jim je dijaško življenje deveta briga«. Člani novoustanovljenega *Tabora* so zahtevali, da imajo glasovalno pravico le tisti, ki so plačali članarino za leto 1906 in da je navzočnost že davno službujočih akademikov in srednješolcev nedopustna. Ob splošnem vpitju *Zarjanov* in *Triglavanov* je Štibler moral ponovno prekiniti zborovanje. Tako se je ta burka nadaljevala do 12. marca, ko so se sestali člani akademskih podružnic DCM že na drugem izrednem občnem zboru. *Zarjani* in *Triglavani* so zborovanje bojkotirali in je tako upravni odbor podružnice za leto 1906 bil sestavljen samo od predstavnikov narodno-radikalnega dijaštva.

Zgodba je za nas zanimiva tudi zato, ker pokaže začetke razkola v vrstah *Družbe sv. Cirila in Metoda* in ki je nekaj let pozneje dosegla vrh z »afero Prekoršek«,³¹ v kateri nastopata kot glavna akterja Štibler in Ivan Prekoršek, še en Fludernikov in Štiblerjev gimnazijski sošolec.

Štibler nadaljuje svoj zapis o sošolcu, kjer domneva, da sta poroka z Nemko in študij v Innsbrucku usodno vplivala na njegovo poznejšo narodnostno usmeritev. Ignac Fludernik je očitno šel po študiju v Pragi v Innsbruck. Viri omenjajo, da je tam doktoriral iz germanistike.³²

»Slovenski študentje so takrat največ študirali na Dunaju in v Gradcu, a začeli so odhajati tudi že v Prago. Pri Fluderniku je bila izjema. Ni mi znano, kako je do tega prišlo, toda dejstvo je, da je odšel na visoko šolo v Innsbruck na Tirolskem. Gotovo je bil tam na vsej šoli edini Slovenec. Od tam pa v Bosno. Tudi oženil se je z Nemko. V Bosni ni bil več Ognjeslav, tudi narodna zavest je popolnoma ugasnila. V družbo Srbov in Hrvatov ni zahajal. Po letu 1918 so nam Srbi in Hrvatje pripovedovali, da je bil Fludernik vnet član »Herrenklub-a«, to je vodilne nemške organizacije v Sarajevu in sploh v Bosni. Ta »Herrenklub« je imel namreč podobno vlogo, kot jo je v Ljubljani imela Kazina na današnjem Trgu revolucije.«

O Fludernikovem udejstvovanju v sarajevskem *Herrenklubu* nismo našli nobenih zapisov, bolj pomenljivo pa je, da prav tako nismo našli zapisov o njegovem udejstvovanju v *Slovenskem klubu*. Oboje pa v resnici ne pomeni, da je res bilo tako, verjetno je le, da za zdaj ne obstaja obsežnejša študija, ki bi s pomočjo arhivskih podatkov osvetlila življenje in delo slovenskih profesorjev v Bosni in Hercegovini pred prvo in med obema svetovnima vojnoma. Ostal pa jim je v spominu kot ustanovitelj društva lovcev in ribičev, izdajal njihovo glasilo in pisal prispevke. Leta 1930 so ga zato imenovali za častnega člana Ribiškega društva Bosne in Hercegovine.³³

²⁹ *Omladina*, 1906/07, str. 12.

³⁰ Isto, str. 12.

³¹ Goropevšek, Ivan Prekoršek. *Studia Historica Slovenica*, št. 1-2, 2004.

³² Četrta stran trikotnika: *Slovenci v Bosni*, 2008, str. 64.

³³ Isto, str. 64.

Štibler nato zapiše še nadaljnjo Fludernikovo usodo, ki še enkrat potrjuje njegovo poznejšo narodnostno usmerjenost ob izbruhu druge svetovne vojne:

»S tako preteklostjo Fludernik ni mogel ostati v Bosni. Zato ga po prvi svetovni vojni najdemo v Mariboru. Ko smo leta 1923 obhajali v Mariboru dvajsetletnico mature, njega ni bilo. Pač pa se je deset let pozneje udeležil tridesetletnice. Takrat sem ga po maturi prvič zopet videl in tudi zadnjič. Kajti na 35. letnici, ki smo jo obhajali v Preboldu, v Savinjski dolini ga ni bilo. Po drugi svetovni vojni ob 45. in 50. obletnici tudi ne. Saj ni mogel več priti. Kajti ob drugi svetovni vojni se je Ignacij zopet prelevil. Ob vdoru hitlerijancev v Maribor je spoznal, da mu mesto vendarle ni pri Jugoslovanih. In spet se je vstel, s Hitlerjem vred. Leta 1945 je moral za vedno izginiti iz Jugoslavije. Ali še živi? Ne vem in mi je vseeno. Povem le to, da so taki ljudje bili med Slovenci v tisti dobi silno redki.«

Štibler se natančno spominja sošolcev, ki so prihajali na obletnice mature. Fludernika ni bilo ob 10-letnici leta 1923, ker je še poučeval v Bosni in Hercegovini. Deset let po tem pa je res lahko prišel, saj so ga premestili leta 1927 v Maribor na državno realno gimnazijo. Leta 1933/1934 ter 1939/1940 se omenja na tej gimnaziji kot »knjižničar«, in sicer kot »varuh nemške dijaške knjižnice«. ³⁴ Kakšna je bila poznejša Fludernikova usoda, ne vemo, verjetno je Štibler imel prav, ko omenja, da je moral zapustiti Jugoslavijo. Ko Štibler zapisuje leta 1956, da ne ve, kje in ali sploh živi, lahko domnevamo z veliko verjetnostjo, da se je Fludernik naselil v Innsbrucku, kjer je pred leti doktoriral iz germanistike in se takrat domnevno tudi poročil z domačinko. In res, po drugi svetovni vojni je znova zapisan z nemško različico imena kot Ignaz, kot je to bil v začetku stoletja v nemški gimnaziji v Mariboru ter poučuje na višji šoli v Innsbrucku. V času, ko je Štibler zapisoval te besede o njem, je še vedno živel tam. Umrli je za slednjim v globoki starosti v 89. letu, in sicer leta 1973. ³⁵

Josip Breznik

(Kamnik, 11. 3. 1888–Ljubljana, 24. 10.1975)

Josipa Breznika in Miloša Štiblerja je vezala pripadnost isti politični opciji. Že v študentskih letih sta bila člana društva narodno-radikalnega dijaštva, le da je Breznik bil na Kranjskem, Štibler pa na Štajerskem. Spoznala sta se verjetno 2. avgusta 1906 na glavni skupščini društva v Logatcu, ki se jo je udeležil z referatom tudi Miloš Štibler, tedaj predsednik društva slovenskih narodno-radikalnih dijakov (študentov) *Tabor* v Gradcu.

10. avgusta 1957 je Štibler zapisal v svojem dnevniku:

³⁴ Hartman, Knjižnica mariborske realke, *Časopis za zgodovino*, 1985, št. 2, str. 156.

³⁵ *Amtsblatt Innsbruck*, avg./sept. 1973, št. 8/9, str. 6. V rubriki umrlih piše, da je umrl dr. phil. Ignaz Fludernik, učitelj na višji oblikovni šoli (Lehrer an allgemeine bildenden höhern Schulen), stanujoč na Müllerstraße 45.

»Včeraj sem po dolgem odlašanju vendarle odšel na obisk profesorju J. Brezniku. Poznam ga iz študentskih let. Bil je vključen v narodno radikalno mladino. Pozneje bil predsednik protiklerikalne tiskovne zadrage, ki je organizirala tudi Vodnikovo družbo. Bil je zvest in marljiv sodelavec dr. Žerjava. Sedaj je v pokoju v lepi vili na Vrtači v Ljubljani. Ima prelepo stanovanje in vrt.«

Slika 2: Josip Breznik ob vpisu na dunajsko univerzo leta 1903. (ARS, Arhiv družine Breznik) Iz knjige: Škoro Babič, Aida in Košir, Matevž: Spomini Josipa Breznika od konca 19. st. do druge svetovne vojne. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2014.

Leto 1906 je bilo na Štajerskem zelo živahno. 30. septembra so ustanovili Narodno stranko za Štajersko (NSS), katere predsednik je postal dr. Vekoslav Kukovec. Miloš Štibler se je stranki priključil 1908, ko se je vrnil iz Gradca in zaposlil kot zadružni uradnik v Celju. NSS je bila somišljenica kranjske Narodno-napredne stranke (NNS), ki jo je vodil Ivan Tavčar. Breznik se je slednji priključil 2. februarja 1909 skupaj z narodno-radikalnim dijaštvom na čelu z Gregorjem Žerjavom in Albertom Kramerjem.

Posebno skrb so narodno-radikalni študentje namenjali vprašanju ustanovitve slovenske univerze. Že leta 1898 je kranjski Deželni zbor sprejel resolucijo za ustanovitev univerze v Ljubljani, a se dolga leta na tem področju ni zgodilo nič. Narodno-radikalni študentje so sicer ves čas delali v tej smeri, na velikem tržaškem

shodu leta 1905 so sprejeli resolucijo, vendar je to tudi bilo vse. Dve leti pozneje so namenili temu vprašanju posebno skrb.³⁶ Tako se je 27. maja 1907 sestal izvršni odbor (eksekutiva) narodno-radikalnega dijaštva³⁷ v Ljubljani, kjer so sklenili, da se pred začetkom prve seje novoizvoljenega državnega zbora na Dunaju pripravijo in organizirajo manifestacijska zborovanja za slovensko univerzo v vseh univerzitetnih mestih monarhije.³⁸ Že 24. junija je bil shod slovenskih visokošolcev v Gradcu, kjer je med drugimi imel govor Miloš Štibler. Tri dni pozneje je bil shod v podporo ustanovitvi slovenske univerze v Ljubljani. V dogodku, ki je dobil epilog 12 let pozneje, sta med drugimi nastopila Gregor Žerjav, *spiritus agens* narodno-radikalnega dijaštva, in Miloš Štibler.³⁹

Leta 1906 je prišlo do prvih nesoglasij med slovenskimi študenti akademskih podružnic narodnoobrambne organizacije *Družbe sv. Cirila in Metoda*, in sicer zaradi svetovnonazorske usmeritve. Tega leta je Miloš Štibler postal predsednik graškega *Tabora* in v ta čas sežejo začetki razdora v tedaj še v slogaškem duhu vodeni organizaciji. Ta nesoglasja so se nadaljevala tudi potem, denimo leta 1909, saj mlajši (nekdanji narodno-radikalni študentje) niso mogli razumeti nekaterih Tavčarjevih dejanj.⁴⁰

Leta 1910 je prišlo do dogodka, v katerem je znova odigral glavno vlogo vseprisotni Miloš Štibler. Breznik natančno opisuje ta dogodek, ki je v zgodovini ostal zabeležen kot razkol med »starini« in »mladini«. Takrat naj bi Tavčar izsilil svojo izvolitev v glavni odbor *Družbe sv. Cirila in Metoda* (DCM), predlog za izvolitev pa je podal dr. Kokalj. To je razburilo Štajerce in Miloš Štibler je napisal v Narodnem dnevniku, da se »izven Kranjski Slovenci« ne bodo dali terorizirati takšnim ljudem, kot sta dr. Tavčar in dr. Kokalj, ter da se v Ciril Metodovi družbi ne bo »kokaljilo«. Podpisal se je kot »mladin«. Ko mu je dr. Tavčar odgovoril v Slovenskem narodu, da se tudi v DCM ne bo »žerjavilo«, se je podpisal kot »starin«. Od tedaj naprej so bili mladini in starini.⁴¹

In vendar so se vsi akterji, mladini in starini, v večini znašli 1918 v eni sami stranki, ko so se združile kranjska Narodno-napredna stranka, Narodna stranka za Štajersko in primorska Narodno napredna stranka v Jugoslovansko demokratsko stranko (JDS). Breznik je bil med njenimi ustanovitelji in med leti 1919 in 1923 celo njen podpredsednik.

V marcu 1919 je slovenski Narodni svet imenoval predstavnike v začasno Narodno predstavništvo (začasno skupščino) v Beogradu. Med njimi tudi Breznika in Štiblerja. Slednji je bil namestnik Vekoslava Kukovca, Breznik pa kot tajnik

³⁶ Škoro Babić, Košir, *Spomini Josipa Breznika*, str. 59.

³⁷ V izvršnem odboru narodno-radikalnega dijaštva sta poleg Breznika, Kramerja, Jošta in Zalarja bila še dva Štiblerjeva prijatelja in gimnazijska sošolca: Ivan Prekoršek, kot predstavnik *Tabora*, akademskega društva narodno-radikalnega dijaštva oz. študentov v Gradcu, in Franc Mravljak, kot predstavnik *Slovenije*, akademskega društva narodno-radikalnega dijaštva na Dunaju. Isto, str. 112.

³⁸ Isto, str. 128.

³⁹ Isto.

⁴⁰ Isto, str. 94–95.

⁴¹ Isto, str. 96.

JDS.⁴² Samo nekaj mesecev pozneje, 16. julija 1919, je Narodno predstavništvo sprejelo zakon o ustanovitvi univerze v Ljubljani. Verjamemo, da sta Breznik in Štibler dobila tudi osebno zadoščenje ob izglasovanju zakona, saj sta bila, kot vneta zagovornika njene ustanovitve in govornika na shodih v njeno podporo, med tistimi, ki sta se za stvar osebno angažirala že v času narodno-radikalnega dijaštva.

Delovanje začasnega Narodnega predstavništva, kjer sta bila med 32-imi Slovenci (samo začasno) tudi Breznik in Štibler, je razpusil regent Aleksander 28. novembra 1920, na dan volitev v prvo ustavodajno skupščino Kraljevine SHS. Štibler je še med Beogradom in Dunajem, kjer je bil od junija 1918 v zvezi zadržnikov.⁴³ Zdi se, da je na več delovnih mestih hkrati, saj *Nova doba* poroča, da je marca 2019 »naš rojak Miloš Štibler, znani zadržni strokovnjak, imenovan za šefa za organizacijo in pospeševanje kmetijskih zadrug pri poljedelskem ministrstvu v Beogradu«.⁴⁴ Takrat še ni bila ustanovljena Slovenska kmetijska stranka (SKS) in Ivan Pucelj se je še brezuspešno zavzemal za pravice kmetov v meščanski Narodno-napredni stranki oz. zdaj že JDS. Ko pa se je ustanovila SKS, se ji je priključil in kmalu postal tudi minister za kmetijstvo, Štibler pa je zasedel mesto vodje njegovega kabineta. V Beogradu je ostal do konca druge svetovne vojne.

V Ljubljano se je vrnil decembra 1945 na povabilo zadržne zveze Slovenije oz. *Iniciativnega odbora za zadržništvo* (IZOS). Po vrnitvi je obnovil stike s starimi somišljeniki in prijatelji, tudi z Josipom Breznikom, ki ga je obiskal 10. avgusta 1957:

»Včeraj sem po dolgem odlašanju vendarle odšel na obisk profesorju J. Brezniku. Bavi se s pisanjem. Iz včerajšnjega razgovora vidim, da je napisal zgodovino tiskovne zadruge. Za ljudi, ki se bavijo z našo kulturno zgodovino, bo to vsekakor dobro gradivo, kajti kar je napisal Breznik, je gotovo zgodovinsko popolnoma točno. Že leta piše tudi življenjepis dr. Žerjava. Včeraj mi je pokazal rokopis, ki ga je že precej. Ker sem letos mnogo čital zgodovino ob prvi svetovni vojni, sem si delal beležke tudi o Žerjavu. S temi beležkami sem šel včeraj k Brezniku in mu vse raztolmačil. Videl sem, da ima že skoraj vse. Novo mu je bilo, da je imel Žerjav tudi zveze z dr. Jovanom Škerličem, beograjskim vseučiliščnim profesorjem in politikom. A nekaj me je začudilo: ko sem mu govoril o majniški deklaraciji, sem mu omenil Ogrisovo knjigo *Borba za jugoslovansko narodno državo*,⁴⁵ ki jo je izdala Tiskovna zadruga in Kersnika, ki je bil predsednik Tiskovne zadruge, knjiga mu ni bila znana! Breznika vprašam, kdaj bo dal Žerjavov življenjepis v tisk. Pravi, da nikoli. Povedal mi je, da je bil zaradi tega rokopisa klican na notranjo upravo, kjer so ga zasliševali tri ure, kaj piše, zakaj piše itd. V tej zvezi je baje bil v Celju zaslišan tudi Prekoršek Ivan. Stvar mi ni razumljiva. Prvič, ne more iti mimo Žerjava nobeden resen slovenski zgodovinar. In drugič, treba je popraviti tudi veliko stvari, kakor laž o Koroščevih zaslugah za našo narodno osvoboditev ob prvi svetovni vojni. Prav v tole zadnje vprašanje bo Žerjavov življenjepis prinesel mnogo svetlosti.«

⁴² Političen pregled. *Jugoslavija*, 26. februar 1919, str. 3. Breznik sicer ni šel v Beograd, kar je razložil v svojih spominih, in sicer, ker je nekdo moral ostati v Ljubljani in skrbeti za strankino organizacijo in pripravo shodov, str. 189.

⁴³ V maju 2019, ko naj bi bil v Beogradu, poroča za *Novo dobo* v dveh nadaljevanjih »Kako je v Nemški Avstriji?« *Nova doba*, 1. in 3. maj 1919, str. 1.

⁴⁴ *Nova doba*, 28, 27. marec 1919, str. 8.

⁴⁵ Ogris, *Borba za jugoslovansko državo*, 1921.

Naslednje leto sta se srečala v mestu. Breznik je pisal svoje spomine, Štibler pa dnevniške zapise, ki niso nikoli postali kaj več kot to. Ves čas je bil zaseden z delom v različnih organih, v nadzornem svetu bežigrskega zdravstvenega doma in gasilskega društva, v zvezi upokojencev, pri stanovanjskih zadrugah itd. Njegove poskuse pisanja spominov omenja vedno znova, a hkrati dodaja, da je med vojno izgubil vso dokumentacijo in zapise in da je gotovo več delal in naredil, kot to piše v Slovenskem biografskem leksikonu. Omenja, da je zaradi tega Šlebingerju⁴⁶ posredoval nepopoln seznam svojega delovanja.

»Na svojih poteh sem imel srečo, kajti videl sem znance. Prof. Breznik, ki pripravlja Žerjavov življenjepis, me je dolgo zadržal kar na ulici. Največ sva govorila o Žerjavu in dr. Korošcu. Ugotovila sva, da je Korošca v jugoslovanskem vprašanju vodil dr. Krek Janez, a po njegovi smrti dr. Žerjav. In je Korošec pod Žerjavovim vodstvom bil bolj slovenski in jugoslovanski, kakor pod Krekovim vodstvom. To je razumljivo, kajti Krek kot katoliški duhovnik je bil v prvi vrsti vaticanec in šele potem Slovenec in Jugoslovan. Kdaj bo zgodovinarstvo vse to točno ugotovilo? Sedaj je čas, kajti če pozneje zopet pridejo katoliški popje do neke veljave, bo ta del naše zgodovine zopet zajela neresnica. (7. 8. 1958)«

Josip Wester

(Dolenje Radulje, 11. 10. 1874–Ljubljana, 6. 12. 1960)

Miloš Štibler je ogromno bral. O tem nam pričujejo njegovi dnevniški zapisi, kjer redno beleži, kaj je prebral. Vedno zapiše svoje mnenje, včasih piše na desetine strani o vsebini prebranega in to komentira. Seveda ga najbolj navdušujejo zgodovinske knjige, pa tudi druga tematika mu je blizu, zlasti če pozna avtorja knjige. Takrat zapiše o njem še kaj zanimivega. Tako je tudi z dnevniškim zapisom z dne 6. novembra 1956, kjer piše o Josipu Westru, danes malo znanemu šolniku, ki je bil tudi navdušeni planinec, zato je prav, da se s tem Štiblerjevim znancem na kratko seznanimo.

Josip Wester je po ljubljanski klasični gimnaziji študiral slavistiko in klasično filologijo v Gradcu in se na dveletnem tečaju usposobil za učitelja telovadbe na srednji šoli. Služboval je na Ptuju, v Novem mestu in Ljubljani, kjer je dočakal prvo svetovno vojno. Kot avstro-ogrskega vojak bil v Dalmaciji, Trebinju in Albaniji. Po vojni je bil ravnatelj gimnazije v Novem mestu, nato šolski nadzornik (inšpektor) v Ljubljani, kjer so ga iz »proračunskih« razlogov upokojili leta 1926, po samo 28 letih službe, če seveda upoštevamo še tri leta na fronti. »Strokovnjak v splošnih in posebnih prosvetnih vprašanjih, vzoren ravnatelj in razsoden nadzornik, vedno in povsod mož reda, klasične natančnosti in zanesljivosti, zvestobe in nepretrgane delavnosti,« kot o njem zapišejo v SBL,⁴⁷ je že med službovanjem napisal več kot 20 člankov in brošur o šolstvu. Njegov razpon zapisov v šolstvu obsega različne teme od prenove čitank za 1., 2., 3. in 4. letnik srednjih šol preko novega učnega načrta za telovadbo do brošure Rdeči križ iz leta 1930, kjer je razložil osnove te

⁴⁶ Janko Šlebinger (1876–1951), slovenski jezikoslovec in bibliograf.

⁴⁷ Orel, Josip Wester. *Slovenski biografski leksikon*.

humanitarne organizacije. Vendar Wester piše in objavlja v Slovenskem narodu in Ljubljanskem zvonu predvsem ocene o leposlovnih delih in Drami SNG.

Družil se je Antonom Aškercem in napisal o njem več sestavkov ter hranil obsežno Aškerčevo korespondenco in Sketovo zapuščino, ki sta sedaj v rokopisnem oddelku NUK-a. Wester je napisal nekaj zgodovinskih člankov z različno tematiko in napisal več nekrologov. Novomeške spomine o svojem službovanju v Novem mestu je napisal za *Kroniko*, časopis za slovensko krajevno zgodovino.

Westrov največji publicistični opus pa je povezan z njegovim veseljem do telovadbe in hoje v gore, kar je prišlo do izraza po upokojitvi. Slovenske in nekaj tujih gora je prehodil po dolgem in počez in je o tem napisal veliko število člankov za Planinski vestnik. Prav tako je napisal nekaj prispevkov za slovensko planinsko zgodovino.⁴⁸ Tudi Miloš Štibler zapiše nekaj besed o tem, ko bere njegovo knjigo *Iz domovine in tujine*.

Slika 3: Josip Wester. Vir: Slovenski biografski leksikon

⁴⁸ V Cobissu je mogoče naštetih okoli 59 njegovih člankov in knjig, kar gotovo ni dokončno število.

»Prelistal sem zanimivo knjigo pod naslovom *Iz domovine in tujine*. Izšla je leta 1944, torej med nemško okupacijo Ljubljane. Josip Wester je zbral svoje članke, ki jih je skozi desetletja objavljali in to večji del v *Planinskem vestniku*. Wester je bil čudovit »gorohodec«. Rad je pešačil, nekoč jo je peš mahnil z vrha Triglava do Ljubljane in to ne morebiti po dolinah, marveč čez Blegoš in ostale najvišje vrhove med Triglavom in Ljubljano. Obiskal je prav vse slovenske planinske vrhove in o vseh je pisal. Zamerim mu le, da nima nobenega sestavka o mojem dragem zelenem Pohorju. Opisal je celo Šišenski vrh pri Ljubljani, a za tako prijetno Pohorje ni našel časa! Obiskal in opisal je tudi razne planine na Hrvaškem, v Bosni, Črni gori, Avstriji in Nemčiji. V Albaniji je služil med prvo svetovno vojno kot častnik. O vsem piše v omenjeni knjigi.«

Ko je Štibler v nadaljevanju pisal o Westrovi ljubezni do kovanja novih tvorjenih besed, kaže omeniti, da je bil Wester leta 1936 predlagatelj poimenovanja novega ljubljanskega pokopališča v Žale ter *Navje* za spominski park in pokopališče zaslužnih Slovencev s področja znanosti in umetnosti. Na *Navju* (do takrat staro ljubljansko pokopališče sv. Krištofa), ki sta ga leta 1936 uredila arhitekta Jože Plečnik in Ivo Spinčič, leži tudi Westrov prijatelj Anton Aškerc. Štibler piše dalje:

»Piše zelo zanimivo. Z leti mu je tudi jezik postal nekaj posebnega, svojevrstno izviran. Rad ustvarja nove besede. Na strani 316 svoje knjige je objavil »Seznam nekaterih tvorjenih besed«. Blizu trideset jih je v tem seznamu, v sami knjigi jih je mnogo več. Tako mu je *bajkar* ali *bajkopisec*, kdor pripoveduje ali piše bajke. Vlak mu brzi, *pribrzy*, *odbrzy*. Planinec, gornik, torej kdor po gorah hodi, je za Westra *gorohodec*, *gorovnik*. Zelo mu je všeč beseda hodec v sestavljenkah: *gorohodec*, *prvohodec*, *samohodec*. *Istoletnik* je istega leta rojen. *Korakar* je kdor hodi pred družbo in uravnava hojo. *Mnogovidec*, *planinarist*, *vsebrižen* (ki se za vse briga), *vsečinitelj* (kdor vse stori). Stanko Bunc v Slovarju tujk to prevaja kot glavni delavec, glavna oseba, desna roka komu, duša česa, za vse pripraven človek. *Strojka* je puška strojnica itd.«

Miloš Štibler in Josip Wester sta bila 1956 zelo dejavna pri večno aktualnem vprašanju, ki je 60 oz. 50 let po njuni smrti še vedno pereče družbeno vprašanje, in sicer pri ustanavljanju domov za upokojence. Sodelovala sta v *Iniciativnem odboru za domove upokojencev* v Sloveniji, še posebej sta se zavzemala za ljubljansko območje, kjer sta živela in sodelovala tudi v okrajnem odboru *Društva upokojencev Ljubljana*. Kljub temu da je bilo leta 1956 v Ljubljani po Štiblerjevi oceni petnajst tisoč upokojencev, zapiše en mesec pred zapisom o Westru (10. oktober 1956), da vprašanje o domovih v Ljubljani vendarle napreduje in da bo prvi dom⁴⁹ načrtovan za 120 upokojencev, kjer bodo živeli sami ali s svojimi zakonskimi partnerji. V domu naj bi bila tudi kuhinja, kamor bi lahko hodili tudi tisti upokojenci, ki še niso v domu. Kljub temu ni čisto zadovoljen, ker v načrtu niso upoštevali njihovega predloga, da bi v domu morali biti tudi prostori za družabne potrebe, za čitalnico

⁴⁹ V času, ko piše Štibler o prvem domu za upokojence v Ljubljani, je od 1953 že deloval dom na Bokalcu, in to še v prvotni obliki. Štibler je šel leta 1965 v ta dom in tam umrl 1969, torej ni doživel ne sprejetja programa ljubljanskih občin za izgradnjo domov za starejše v sedemdesetih letih, ne mnogo poznejše dvakratne prenove Bokalc, ki naj bi starostnikom omogočile bolj dostojno preživljanje zadnjih let življenja.

in za prireditve. »Tudi upokojenci si želimo kulturnega, političnega in družabnega življenja,« pravi in dodaja, da je en sam dom za Ljubljano premalo, a vendarle bodo podprli gradnjo, ker meni, da bodo pri naslednjih domovih morda lažje prodrli z njihovimi načrti.

Morda je Štiblerja spodbudilo k branju Westerjeve knjige ravno dejstvo, da bolje spozna svojega novega znanca in sodelavca pri vprašanju gradnje domov za upokojence v Ljubljani.

»Wester je star menda 82 let.⁵⁰ Pred dvema letoma je zadnjič bil na Triglavu. Tudi to pot je opisal v Planinskem vestniku. Za njega sem nekoč slišal, da se še nikdar v življenju ni nasmel. Bil sem večkrat v njegovi družbi in sem opazil njegovo izredno resnost. Sedaj sva skupaj v Iniciativnem odboru za domove upokojencev v Sloveniji. Ko ga zopet vidim, mu bom rekel »Agur«. To je baskovski pozdrav, a Wester v svoji knjigi predlaga, naj bi se uvedel kot mednarodni planinski pozdrav.«

Leopold Benko

(Križe pod Čemšeniško goro, 20. 10. 1887–Ljubljana, 1. 8. 1965)

Miloš Štibler je po drugi svetovni vojni, ko je prišel v Ljubljano, najprej poiskal nekdanje znanke in sodelavce iz združnega delovanja. Med njimi sta bila Emil (Milan) Klebl in Leopold Benko. Benko, doktor filozofije, je preživel svojo delavno dobo kot višji svetnik na Direkciji državnih železnic v Ljubljani in vodja finančnega poslovanja njenega gradbenega oddelka, dolga leta pa je bil tudi urednik glasila nabavljalne zadruga uslužbencev državnih železnic v Ljubljani *Zadrugar*, v katerega so poleg prispevkov o združništvu našla pot tudi literarna besedila.

Štibler opisuje 21. oktobra 1956, da sta s Kleblom⁵¹ šla poiskat Benka, ki je honorarno delal kot upokojenec in bil vnet gorski pohodnik v planinskem društvu. Železničarska nabavljalna zadruga v Ljubljani je bila ena od najmočnejših zadrug v državi med dvema svetovnima vojnoma in je uspešno poslovala, bila dobro organizirana in je oskrbovala svoje članstvo z vsemi potrebščinami po nizkih cenah. Organizacijo Zveza nabavljanih zadrug državnih uslužbencev je vpeljala nova država Kraljevina SHS zato, da bi s svojim delovanjem dosegla regulacijo cen in omogočila državnim uslužbencem cenejši dostop do življenjskih potrebščin. Ta ukrep je bil nekakšen korektiv, s katerim bi omilili slabšo kupno moč državnih uslužbencev zaradi nizkih plač. Miloš Štibler je bil še v habsburški monarhiji združni revizor v Celju in takoj po vojni še na Dunaju. V Beogradu je takoj začel aktivno delovati v novoustanovljeni organizaciji. Skupaj s Kleblom sta nastopila na kongresu nabavljanih zadrug državnih uslužbencev leta 1937 v Ljubljani: Štibler je imel kot predsednik Zveze nabavljanih zadrug državnih uslužbencev Jugoslavije pozdravni nagovor, Klebl pa je navdušil domače in mednarodno občinstvo s svojim govornim nastopom.⁵²

⁵⁰ Ko to piše, je bil Štibler star 74 let.

⁵¹ Emil Klebl je bil dejaven združnik, leta 1939 je bil izvoljen v odbor za »pobijanje draginje in brezvestne špekulacije«, *Slovenec*, 22. november 1939, str. 7.

⁵² Samopomoč drž. uslužbencev, *Jutro*, 1. julij 1937, str. 5.

»Včeraj sem že zgodaj odšel v mesto po samih drobnih opravkih. Nato sem iskal Emila Klebla v železniški prosvetni organizaciji »Tine Rožanc«. Dogovorila sva se, da se tam najdeva in skupaj odideva v Slovensko planinsko društvo, kjer je honorarno zaposlen dr. Leopold Benko. Včeraj je obhajal sedemdeseti rojstni dan, pa sva mu hotela čestitati: Klebl kot nekdanji predsednik »Nabavljalne zadruge državnih železničarjev« v Ljubljani in jaz kot nekdanji predsednik »Zveze nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev« v Jugoslaviji. Dr. Benko je bil urednik »Zadregarja«, mesečnega glasila železničarske nabavljalne zadruge v Ljubljani.«

Leopold Benko, predvojni zadružnik, je začel študirati filozofijo pod vplivom prijatelja Franca Vebra, jo dokončal in doktoriral 1928 v 41. letu z disertacijo *Poizkus vrednostno-teoretično zasnovane personalne etike*.⁵³ Kot filozof je teoretične trditve, ki jih je zagovarjal v disertaciji, tudi sam živel,⁵⁴ zato je prav, da se vsaj na kratko seznanimo s filozofskim delom človeka, ki je »ljubil modrost ne zaradi nje same, temveč zato, da bi z njo izboljševal človeštvo in kulturo.«⁵⁵ Ko Ošljaj

Slika 4: Dr. Leopold Benko. Iz družinskega albuma družin Perovšek in Benko.

⁵³ Ošljaj, Leopold Benko, 2016, str. 141–158.

⁵⁴ Isto, str. 142, iz Vebrove zaključne ocene.

⁵⁵ Isto.

zaključuje svoj prispevek o Benku na konferenci o pozabljeni generaciji filozofov in pove, da je izvirno zastopal pristni humanizem, ki je zasnovan na človeku in enakopravnosti vseh ljudi, ne glede na njihove siceršnje dispozicije vrednotenja. Benko utemeljuje brezpogojnost etične odgovornosti do vseh oseb, ne da bi se skliceval na metafiziko ali religijske predpostavke, do katerih je distanciran in zato ideološko nevtralen, »a hkrati odprt v različne smeri pre in transhumanega«. Obenem je realen opazovalec časa, v katerem živi, in je kritičen do vrednot, ki so prežemale družbo med dvema svetovnima vojnama. Obsoja kapitalizem in njegovo izrabljanje človeka kot sredstva za doseg nižjih vrednot, podrejanje interesov večine interesom posameznikov, podrejanje etičnih vrednot gospodarskim vrednotam itd.

Kdo ve, če ni Štibler v spodnjem opisu, sicer nerodno in naivno, a vendar podzavestno zadel bistvo prijateljeve teorije idealne in odgovorne družbe, ki naj bi jo pri delu in v življenju tudi udejanjal, ne da bi kdaj prebral njegovo doktorsko disertacijo:

»Dr. Leopold Benko je po končani gimnaziji odšel v bogoslovje v Mariboru. Tam sta bila on in dr. France Veber, ki živi danes kot upokojen vseučilišni profesor v Ljubljani. V bogoslovju sta se zanimala za širši krog slovstva, kot je to želelo vodstvo bogoslovnih zavodov. Tako sta sčasoma začela dvomiti v nauke, ki jih je bogoslužje nudilo kot nepobitne resnice. Konec je bil ta, da sta nekega dne kot poštenjaka bogoslovje kratkomalo zapustila. Benko je odšel v službo k železnici, a Veber se je vpisal na vseučilišče v Gradcu. Študiral je čisto filozofijo (profesor Meinong) in je po prvi svetovni vojni postal profesor filozofije na novoustanovljeni univerzi v Ljubljani. In zgodilo se je, da se je vpisal pri Vebru železniški uradnik Leopold Benko. Študiral je in končno postal dr. Benko, in sicer doktor čiste filozofije.

Doktor filozofije Benko vseeno železniške službe ni zapustil. Ko sem se v poznejših letih pri združenem delu z njim seznanil in zvedel, da je doktor čiste filozofije, sem se čudil, kako more službovati pri železnici. Bil je takrat v direkciji državnih železnic v Ljubljani. Čista filozofija in železnica? Ta zveza mi ni šla v glavo. In nekega dne sem ga naravnost vprašal, kakšno delo opravlja pri železnici kot čisti filozof. In to še v direkciji, v ravnateljstvu! Pove mi, da je zaposlen v personalnem (kadrovskem) referatu. No, zdaj sem vedel, da je to dobra stvar. Pravniki si sicer domišljajo, da je personalni – kadrovske referat v podjetjih izključno njihova domena, samo njim pripadajoče delovno področje. Motijo se. Čisti filozof bo to delo opravljal mnogo bolj človeško in pravično, kakor pravniki. Seveda se mora tudi filozof poglobiti v razne predpise, v kolikor so v zvezi s personalnimi vprašanji. Njegova filozofska razgledanost ga postavlja visoko, posebno nad tiste pravnike, ki pravniški posel opravljajo čisto rokodelsko. A teh je med pravniki žalibog največ, morebiti celo devet in devetdeset odstotkov.«

Leopold Benko, ki ga ne omenja niti novi Slovenski biografski leksikon, je imel štiri otroke: Ljudomilo, uradnico, Dušana, novinarja,⁵⁶ Vlada, profesorja na visoki šoli za sociologijo, politične vede in novinarstvo (sedaj FDV),⁵⁷ ter hčerko Alenko, por. Perovšek, prvoborko in aktivistko OF.

⁵⁶ Žerdin, *Benko, Dušan (1919–2016)*, Novi Slovenski biografski leksikon, 2017, str. 279.

⁵⁷ Udovič, Bučar, *Benko, Vladimir (1917–2011)*, Novi Slovenski biografski leksikon, 2017, str. 284.

Zvečer 5. septembra 1963 se je oglasil Benko pri Štiblerju, ker je želel njegov sin Dušan⁵⁸ z nekim profesorjem z visoke politične šole (morda prav brat Vladimir) odkupiti njegove spomine. Štibler v svojih zapisih vedno omenja, kako jih želi napisati, kako jih bo napisal, kako išče gradivo, toda pri tem je tudi ostal. Njegovih spominov nismo našli, razen dveh krajših sestavkov o Žerjavu in Korošču, kjer se zlasti pri slednjem vidi, da je zbiral biografske podatke, vendar dlje od tega ni prišel. Toda v spodnjem zapisu omenja Štibler spomine tako, da dobimo vtis, kot da je tega že precej narejeno. V njegovi zapuščini nismo našli ničesar, razen omenjenih krajših sestavkov.

»V trenutku, ko sem pospravljaj beležke, je prišel zelo redek, a tudi zelo cenjen obisk: dr. Leopold Benko, ki je dolga leta urejeval »Zadrugarja«, glasilo nabavljalne zadruga uslužbencev državnih železnic v Ljubljani.

»Ravno prav pridem,« pravi in pokaže na moje beležke. »Zaradi tega sem prišel«. Mislil je namreč, da pišem svoje spomine. Nekateri prijatelji vedo za spomine, skoraj nihče pa ne ve za moje dnevne beležke. Tega ne vesta niti moj zet in hčerka, ki sta že odnesla štiri letnike mojih dnevnih beležk. Gotovo tudi mislita, da so to moji spomini. Polde Benko, tako smo ga zmerom klicali, je takoj planil »in medias res«. »Prišel sem zaradi tvojih spominov. Moj sin Dušan in neki profesor z visoke politične šole v Ljubljani prideta k tebi, da se sporazumete za odkup tvojih spominov. Sedaj mi povej, kdaj lahko prideta«.

Jaz sem povedal, da je njegovo sporočilo zelo razveseljivo, toda o odkupu še ne more biti govora, ker delo še ni gotovo. »Kdaj bo?« me vpraša. »Ne vem, čutim pa voljo, dokončati čimprej. Če bom še mogel.«

Polde je sicer ostal dolgo pri meni, čeprav je bila že popolna noč. Saj stanuje prav blizu. Sporazumela sva se, da naj sporoči svojima mandatarjema, da o prodaji mojih spominov še ne moremo govoriti. Sam bom sporočil, ko pride ta trenutek.«

Glede na to, da sta Benko in Štibler postala skoraj neločljiva prijatelja, ki sta marsikatero večerno urico preživela ob kozarčku v kakšni mestni ali bežigradski gostilni, obstaja o njem več krajših zapisov in omemb. Štibler nikoli ne pozabi omeniti Benka kot doktorja čiste filozofije, saj se mu je to zdelo imenitno, zlasti zato, ker je bil do upokojitve uradnik na kadrovski službi pri slovenski železnici. France Veber, ki ga je spoznal preko Benka, mu je denimo samo profesor ali filozof.

Junija 1957 sta se Štibler in Benko srečala v gostilni za Bežigradom in se zadržala na klepetu. Čeprav je Štibler zelo cenil Janeza Evangelista Kreka, saj sta se poznala še iz časov sodelovanja pri združništvu (enkrat celo zapiše, da še vedno hrani njegovo razglednico, ki mu jo je slednji pisal 1917), pa tu misli nekoliko drugače:

»Precej je bilo vsakodnevnih drobnih opravil. Poleg tega je bilo že dosti časa, da čitam časopise in pregledujem snovi za seje. Proti večeru pa sem jo mahnil v gostilno. Mislil sem le za kratek čas in na dva deci vina. Toda prišel je filozof, doktor čiste filozofije Leopold Benko. Zanimiv mi je bil čisto politični del razgovora. Benko pravi: »Če med

⁵⁸ Štibler v svojih beležkah večkrat omenja novinarko Marico Benko, roj. Širca, Leopoldovo snaho in ženo njegovega sina Dušana. Bila je tudi nečakinja še enega zvestega Štiblerjevega prijatelja, Milana Vovka, zato jo večkrat srečuje in se z njo pogovarja.

drugo svetovno vojno ne bi bilo Rožmanovega in Koroščevega duha, marveč bi še živela in vodila Jeglič in J. Evangelist Krek, tedaj bi se taka napaka, kakor jo je zakrivil škof Rožman, ne bila zgodila, kajti škof Jeglič in Krek sta bila prava Jugoslovana.« »Motiš se,« mu pravim, »kajti Jeglič in Krek bi bila vodila prav isto politiko, kakor jo je vodil Rožman, saj sta bila v isti službi, kakor Rožman, namreč v službi Vatikana.«

Štibler je preko prijatelja Leopolda Benka spoznal tudi filozofa Franca Vebra, ki ga prav tako večkrat omenja. Tudi on se jima je marsikdaj pridružil za gostilniškim omizjem, kjer se poleg zanimivih pogovorov, vsakdanjega kramljanja, kdaj pa kdaj ubadajo tudi z realnimi življenjskimi situacijami. Tako enkrat Štibler zapiše, da sta reševala problem okoli napačnega izračuna Vebrove pokojnine, saj je bil Štibler na tem področju zelo aktiven in od nekdaj dober matematik. Znal je na pamet množiti tudi trimestna števila. Večkrat omenja, da piše pisma poslancem v imenu svoje bežigradske upokojske organizacije, med njimi tudi Benkovem zetu Francu Perovšku, če meni, da so izračuni pokojnin premajhni, da niso pravilno upoštevali odstotka povišice itd. Večkrat se mu pridružijo tudi druge upokojske podružnice, npr. Moste, in zahtevajo povišico, ki jo tudi dobijo. V spodnjem kratkem zapisu z dne 28. oktobra 1956 pa se znanca pogovarjata o zasebni lastnini, kje Štibler prvič izve za Ivana Belca:

»Videl sem profesorja Vebra, filozofa. Govorila sva o gospodarstvu in preideva na vprašanje lastništva zemlje. Trdil sem, da je zasebna lastnina zemlje huda zmota, kajti zemlja je človeku za življenje prav tako nujno potrebna, kakor sonce in zrak. Dejal sem, da so se tudi pri Slovencih že zdavnaj čuli glasovi o tem, da bi zemlja morala postati skupna last vseh ljudi. Rekel sem, da je menda pri nas prvi v tem smislu pisal in govoril dr. Karol Slanc, ki je bil v Novem mestu odvetnik.⁵⁹ Veber me je popravil, češ da pomni še starejšega Slovenca, ki je oznanjeval isto misel: Belec Ivan.⁶⁰ Doma sem pogledal v Slovenski biografski leksikon in tam najdem na strani 30 podatke o njem. Že leta 1882 je pisal Belec, da je bilo protiprirodno vzeti zemlji »družinski značaj«. Belec ima mnogo spisov in je bil smatran kot najbolj nadarjen slovenski sociolog svoje dobe. Leksikon ga navaja kot predhodnika dr. Janeza Kreka.«

In kmalu zatem:

»Ko sem se okrog šeste ure zvečer vračal proti domu, se najdeva s prijateljem filozofom dr. Leopoldom Benkom. Lepo je bilo že, ko sva samo posedala v gostilni Stadion. Ob 7. uri zapustiva gostilno, toda v istem trenutku pride prijatelj Mile Klebl in naju odvede nazaj v gostilno. Razgovor je trajal do polnoči in je zlata vreden. Zakaj nimam več tistega daru spomina, da bi lahko vse zabeležil, kar smo v teku razgovora uganili. Iz gostilne smo šli zadnji.«

⁵⁹ Dr. Karol Slanc (1851–1916), pravnik in publicist.

⁶⁰ Ivan Belec (1856–1889), slovenski rimskokatoliški duhovnik, sociolog in socialni publicist. Seveda se Štibler nato napoti v knjižnico in izposodi njegovo knjigo *Kmetom v pomoč: narodno-gospodarska razprava* iz l. 1885, jo prebira, zapisuje v dnevnik in tudi komentira.

Viri in literatura:

Arhivski viri:

SI AS 2157, Štibler Miloš, 1835–2010

Ustni viri:

– dr. Jurij Perovšek, vnuk dr. Leopolda Benka.

Elektronski viri:

Amtsblatt Innsbruck, leto 36, avg./sept. 1973, št. 8/9, str. 6. URL: 15. 12. 2019: https://issuu.com/innsbruckinformiert/docs/_amtsblatt_197308_09_nr08_09_gesamt.

Belec, Ivan: https://sl.wikipedia.org/wiki/Ivan_Belec (18. 12. 2019).

Jahres-Bericht des k.k. Staats-Gymnasium in Marburg, 1900. URL: 15. 12. 2019: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-0V3O3AFQ/267cd491-20e0-4da9-8b8c-10ba3c59dfb6/PDF>.

Kermavner, Dušan, *Slanc, Karel*, URL: 18. 12. 2019: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi580190/>.

Koštić, Mujo, Naša misel, prve novine delavskega kulturnega društva Cankar u Sarajevu. *Bosniaca*, časopis Nacionalne i univerzitetne biblioteke, 1917. URL: <http://bosniaca.nub.ba/index.php/bosniaca/article/view/166>.

Orel, Tine, *Josip Wester*, Slovenski biografski leksikon: URL: 15. 12. 2019: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi838155/>.

Raič (Reich) Slavko, Dolenjski biografski leksikon. Knjižnica Mirana Jarca, Novo mesto: <https://www.nm.sik.si/si/eknjiznica/bioleks/?bid=1702>.

Časniki in časopisi (dlib.si):

Edinost, št. 131, 13. maj 1906.

Jugoslavija, let. II, št. 51. 26. februar 1919.

Jutro, let. XVIII, št. 150, 1. julij 1937.

Nova doba, let. 1, st. 28, 27. marec 1919.

Nova doba, let. I, št. 42, 1. maj 1919.

Nova doba, let. I, št. 43, 3. maj 1919.

Nova doba, let. XV, št. 4, 9. januar 1933.

Mariborski Večernik »Jutra«, let. V (XII.), št. 119, 29. maj 1931.

Omladina, glasilo narodno-radikalnega dijaštva. Ljubljana: let. III, 1906/07.

Slovenec, let. LXVII, št. 268, 22. november 1939.

Monografije, serijske publikacije:

Bukovec, Avgust [et al.], *Sodobno čebelarstvo. [1]. Teoretični del*. Ljubljana: Zveza čebelarских društev Slovenije, 1955.

Četrta stran trikotnika: Slovenci v Bosni in Hercegovini 1878–2000. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2008, str. 64.

Demir, Asmin, *Monografija 120 godina Srednje-građevinsko-geodetske škole u Sarajevu (1889–2009)*. Sarajevo: Srednja građevinsko-geodetska škola, 2009.

Goropevšek, Branko, Ivan Prekoršek – potovalni učitelj Ciril Metodove družbe na slovenskem Štajerskem: poti in stranpoti slovenske politike poti na Štajerskem v letih 1908–1912. *Studia Historica Slovenica*, letnik 4, št. 1-2, 2004, Hartmanov zbornik.

Hartman, Bruno, Knjižnica mariborske realke (Realne gimnazije) 1870–1941. Časopis za zgodovino in narodopisje, let. 56, 1985, št. 2.

- Kreačič, Goranka, Miloš Štibler (1882–1969), zadružnik in publicist. *Arhivi*, letnik 39, 2016, št. 2, str. 179–206.
- Ogris, Albin, *Borba za jugoslovansko državo. Zbirka političnih, gospodarskih in socialnih spisov*. Ljubljana: Tiskovna zadruga, 1921.
- Ošlaj, Borut, Leopold Benko: vrednostno teoretična zasnova personalne etike. V: *Pozabljena generacija filozofov: Zbornik razprav s simpozija O življenju in delu doktorandov Franca Vebra na Filozofski fakulteti v Ljubljani*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2016, str. 141–158.
- Raič, Slavko, *Srbsko-hrvaška čitanka za nižje razrede srednjih in njim sorodnih šol*. Ljubljana: Tiskovna zadruga, 1929.
- Raič, Slavko, *Anton Janša: njegovo življenje in delovanje*. [Ljubljana: Čebelarska zveza, 1934].
- Škoro, Babič, Aida, Košir, Matevž. *Spomini Josipa Breznika od konca 19. stoletja do druge svetovne vojne*. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2014.
- Udovič, Boštjan, Bučar Bojko, Benko, Vladimir (1917–2011). *Novi Slovenski biografski leksikon*, zv. 2. Ljubljana: Založba ZRC, 2017.
- Žerdin, Ali, Benko, Dušan (1919–2016). *Novi Slovenski biografski leksikon*, zv. 2. Ljubljana: Založba ZRC, 2017.

SUMMARY

Miloš Štibler on Contemporaries: Fragments from Diary Entries

Goranka Kreačič

Miloš Štibler (1882–1969), a Slovene from the border area with Austria in the Drava Valley graduated from the then still German Maribor State High School in 1903. He was a national-radical student in Graz, a traveling teacher of the Society of St. Cyril and Method, a graduate of the higher cooperative school (Genossenschaftsschule) in Darmstadt. He was a tireless supporter of cooperatives and worked in the Celje theatre. As someone who shared Kukovec's political opinions in the National Party for Styria (NSŠ), he left Vienna for Belgrade in 1919 as Kukovec's deputy. As early as 1920, when Ivan Pucelj was appointed ministerial position, Štibler became his chief of staff. The fact that Štibler married Pucelj's daughter brought them closer together than their political consensus. At the same time, he remained active in the cooperatives. That was the time when he was acquainted with the Belgrade's political landscape. At the beginning of the Sixth January dictatorship, he got estranged with Pucelj and withdrew into the economics. Until the beginning of the Second World War, he was the head of the cooperative credit department at Commercial Bank (Privredna banka) in Belgrade, and the president of the Yugoslav Union of employees of the State Procurement Cooperatives.

In 1946, as a 63-year-old pensioner, he returned to Ljubljana, Slovenia. He, albeit a „remnant“ of the pre-war liberal bourgeoisie, experienced the transition to a new regime and a new system in a painless way. He had adapted to the new order and could therefore continue to work tirelessly in the social-political areas. He believed with his heart and soul in the idea of the cooperatives of the old school, and hoped to revive it in the new system.

He was also active in the pensioners' association, in the construction of the first homes for the elderly in Ljubljana, and in the SZDLS (Socialistic Union of Working People of Slovenia). He was the president of many administrative or supervisory committees, for example the Bežigrad Health Center, the Bežigrad Fire Department, the Bežigrad Pensioners' Association, the Housing Cooperative, the Cultural and Educational Association “Freedom” of Bežigrad, etc.

Miloš Štibler's diaries are an inexhaustible source of records about his contemporaries, friends or casual acquaintances whom he met daily in the city, and with whom he often sat down in tavern, debated issues until closing time. After he came home, often after midnight, he sat down at the table and he described in detail the day's experiences. He wrote down everything, from a detailed description of the morning weather to the summary of the books he had read, from conversations with the barber, acquaintances and friends, relatives etc.

Despite Štibler's many interesting notes on world and local events and personalities, and his admirable social engagement, for this article we have chosen his contemporaries and friends who are almost forgotten today, but are no less interesting. These are members of a generation that was marked in various ways by the turbulent 20th century. They are his high school classmates: classical philologist and germanist Slavko Raič (1883–1967) and Ignacij Fludernik (1884–1973), then geographer, historian and politician Josip Breznik (1884–1975) and another classical philologist and school teacher Josip Wester (1874–1960), and finally the philosopher PhD. Leopold Benko (1887–1965).

ISSN 0350-5774

ZČ | Ljubljana | 77 | 2023 | št. 1-2 (167) | str. 1–237